

‘सुम्निमा’ उपन्यासको संयुक्तिपरकअध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकीतथा सामाजिकशास्त्र
सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको
एम.ए. दोस्रो वर्षको दसौँपत्रको
प्रयोजनकालागि
प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

दीपक राई

रोल नं. ६

नेपाली केन्द्रीयविभाग

त्रि.वि., कीर्तिपुर

२०७७

त्रिभुवन विश्व विद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय
नेपाली केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर

स्वीकृति-पत्र

मिति: २०७७/११/२८

त्रिभुवनविश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षका शोधार्थी दीपक राईले नेपाली विषयको दसौँ पत्रको प्रयोजनकालागितयार गर्नुभएको 'सुम्निमा' उपन्यासको संयुक्तिपरक अध्ययनशीर्षकको शोधपत्र स्वीकृत गरिएको छ।

शोधपत्रमूल्याङ्कन समिति

१. प्रा.डा. कृष्णप्रसाद घिमिरे (विभागीय प्रमुख) .....
२. सहप्रा. डा. भरतकुमार भट्टराई (शोध-निर्देशक) .....
३. प्रा.डा. खगेन्द्रप्रसाद लुइटेले (बाह्य परीक्षक) .....

शोध-निर्देशकको मन्तव्य

त्रिभुवनविश्वविद्यालय, मानविकीतथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षका शोधार्थी दीपक राईले 'सुम्निमा' उपन्यासको संयुक्तिपरक अध्ययनशीर्षकको शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । यसको आवश्यकमूल्याङ्कनका लागि म नेपाली केन्द्रीय विभागसमक्ष सिफारिस गर्दछु ।

.....

(सहप्रा. डा. भरतकुमार भट्टराई)

शोध-निर्देशक

नेपाली केन्द्रीयविभाग

त्रि.वि., कीर्तिपुर

मिति: २०७७/११/२८

कृतज्ञता-ज्ञापन

प्रस्तुत 'सुम्निमा'उपन्यासको संयुक्तिपरक अध्ययनशीर्षकको शोधपत्र मैले आदरणीय गुरु सहप्रा. डा. भरतकुमार भट्टराइज्यूको कुशलनिर्देशनमातयार पारेको हुँ । आफ्नो कार्य व्यस्तताकाबाबजुदपनि मलाई शोधकार्यमा सहयोग गर्नुहुने शोधनिर्देशकप्रतिआभार प्रकट गर्दछु । प्रस्तुतशोधपत्रको लेखनको सिलसिलामाआवश्यक सल्लाह, सुभावा र टिकाटिप्पणी गर्नुहुने, सामग्री सङ्कलनमातथाशोधकार्यमा सहयोग पुऱ्याउने एवम् प्रस्तुतशोधकार्यका लागि स्वीकृतिप्रदान गर्ने नेपाली केन्द्रीय विभाग रसम्पूर्ण प्राध्यापकहरू तथा कर्मचारीहरूप्रतिहार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । विभागीयप्रमुख, बाह्य परीक्षकप्रतिहार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु । त्रि.वि. केन्द्रीय पुस्तकालय, विभागीय पुस्तकालयलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । प्रस्तुतशोधपत्रतयार गर्न जसजसबाट सामग्रीहरू सङ्कलन गरें वहाँहरूप्रति साधुवाद ।

प्रस्तुतशोधकार्यको सिलसिलामा सहयोग गर्नुहुने सम्पूर्ण महानुभावहरूप्रति कृतज्ञता व्यक्तगर्दछु । पूजनीयबुवा मानबहादुर राई, ममतामयीआमा कुलमाया राईप्रति अनुगृहीत छु र मलाई सधैं मार्गदर्शन दिई तन, मन, धन र वचनले साथ सहयोग गर्नुहुने मेरा श्रद्धेय दाजुभाउजुराजन किराती/माया,दिदीहरू मालती/पुष्पा, भेनाजुद्वय धनबहादुर/राजुकुमारलगायत सम्पूर्ण परिवारप्रति कृतज्ञता प्रकट गर्न चाहन्छु । यस शोधपत्र लेखनकाक्रममाविशेष सहयोग गर्नुहुने मेरा अनन्य मित्रहरूप्रतिविशेष धन्यवाद । यस शोधपत्रलाई कम्प्युटर टाइप गरी मूर्तरूप दिन सहयोग गर्नुहुने स्नेही दिदीहरूप्रति सदैव ऋणी छु ।

अन्त्यमा, प्रस्तुतशोधपत्रआवश्यकमूल्याङ्कनका लागि नेपाली केन्द्रीय विभागसमक्ष प्रस्तुतगर्दछु ।

मिति: २०७७/११/२८

दीपक राई
नेपाली केन्द्रीयविभाग
त्रि.वि., कीर्तिपुर

विषयसूची

पहिलो परिच्छेद: शोध-परिचय	१-४
१.१ विषय परिचय	१
१.२ समस्याकथन	२
१.३ शोधकार्यको उद्देश्य	२
१.४ पूर्वकार्यको समीक्षा	२
१.५ शोधको औचित्य र महत्त्व	३
१.६ शोधको सीमाङ्कन	३
१.७ शोध-विधि	४
१.८ शोधपत्रको रूपरेखा	४
दोस्रो परिच्छेद: संयुक्तिको सैद्धान्तिक परिचय	५-१६
२.१ विषयप्रवेश	५
२.२ सङ्कथनविश्लेषण	५
२.३ सङ्कथन युक्तिहरू	६
२.३.१ संसक्ति	६
२.३.२ संयुक्ति	७
२.४ सन्दर्भपरक विन्यास/आयाम	१०
२.४.१ क्षेत्र(Field)	१३
२.४.२ सहभागी(Tenor)	१३

२.४.३	माध्यम(Mode)	१५
२.५	निष्कर्ष	१७
तेस्रो परिच्छेद: 'सुम्निमा'उपन्यासको संयुक्तिको विश्लेषण		१८-६८
३.१	विषयप्रवेश	१८
३.२	क्षेत्र	१८
३.२.१	विषय	१९
३.२.२	विचार	२१
३.२.३	परिवेश	२३
३.२.४	समय	२४
३.३	सहभागी	२५
३.३.१	व्यक्तित्व	२६
३.३.१.१	सोमदत्त	२६
३.३.१.२	सुम्निमा	२७
३.३.१.३	पुलोमा	२८
३.३.१.४	अन्य पात्रहरू	२९
३.३.२	हेतुत्व	३१
३.३.३	संवाद	३२
३.३.४	भाषिकव्यवहार	३३
३.३.५	सामाजिक हैसियत	३४
३.४	माध्यम	३६
३.४.१	भाषाशैली	३६

३.४.२ दृष्टिबिन्दु	३७
३.४.३ कोशीयएकाइ	३७
३.४.३.१ पुनरावृत्ति	३८
३.४.३.२ पर्यायता/समानार्थकता	३९
३.४.३.३ विपरीतता	४१
३.४.३.४ अधिकार्थकता	४३
३.४.३.५ वर्णनात्मकता	४५
३.४.३.६ अलङ्कार	४७
३.४.३.७ सङ्केत	४८
३.४.३.८ सन्देशात्मकता	५१
३.४.३.९ उद्देश्यात्मकता	५३
३.४.३.१० सरणि/ग्राफिक चिह्न	५५
चौथो परिच्छेदःसारांश तथा निष्कर्ष	६५-६८
४.१ सारांश	६५
४.२ निष्कर्ष	६६
४.२.१ सुम्निमा उपन्यासको पहिलो आयामः क्षेत्र	६६
४.२.२ सुम्निमा उपन्यासको दोस्रो आयामः सहभागी	६७
४.२.३ सुम्निमा उपन्यासको तेस्रो आयामः माध्यम (पद्धति)	६७
सन्दर्भसूची	६९